

'Gaeilge na hArdteiste', Clár 4

RTÉ Raidió na Gaeltachta, 4 Márta 2015

Ceisteanna Samplacha

le Séamas Ó Máirtín, comhairleoir oideachais an chláir. Is féidir éisteacht leis na píosaí seo á léamh i gClár 4 den tsraith.

Dán: An Spailpín Fánach

“Éiríonn leis an bhfile mothúcháin an spailpín a léiriú go soiléir sa dán seo”. Déan an ráiteas seo a phlé.

Braithimid **frustrachas** an spailpín ar línte an chéad véarsa. Níl sé sásta cur suas a thuilleadh le hanró is le cruatan a shaoil: “ag siúl an drúchta go moch ar maidin/ ‘s ag bailiú galair ráithe...” Mothaímid freisin a **chuid feirge** mar tá sé i gceist aige troid in aghaidh na Sasanach: “ach glacfad fees ó rí na gcroppies,/cleith is píce’ chun sáite...” Tá **tuirse** an spailpín le brath ar línte an dara véarsa. Luann sé an méid taistil a bhíonn air a dhéanamh agus an obair mhór spealadóireachta a bhíonn le déanamh aige. Tá **grá** an spailpín dá thúr dhúchais le feiceáil sna logainmneacha a luann sé – bailte i gcúige Mumhan ach go háirithe. Braithimid **bród** an spailpín as a chuid oibre. Ní raibh mórán oibríthe feirme ábalta é a shárú. Léirítear é seo sa líne: “ag dul chun tosaigh ceard leo.” Thuig an spailpín chomh maith nach raibh meas mada ag “bodairí na tíre” air agus tá idir **fhearg** agus **náire** an spailpín le brath ó thús deireadh an dáin. Sea, ní thabharfar “an spailpín fánach” mar ainm air sa tír seo a thuilleadh, dar leis. Éireoidh sé amach in aghaidh an dreama a dhéanann leatrom air. Is fíor a rá go n-éiríonn leis an bhfile mothúcháin an spailpín a léiriú go soiléir.

Déan trácht gairid ar éifeacht na húsáide a bhaineann an file, dar leat, as do rogha dhá cheann díobh seo a leanas: codarsnacht; friotal; logainmneacha; atmaisféar.

Friotal:

Ná déanaimis dearmad go raibh na filí ag scríobh do na gnáthdhaoine le linn na ré dorchá seo i stair na hÉireann. Baineann an file mar sin úsáid an-éifeachtach as caint na ndaoine. Friotal lom simplí atá in úsáid. Tagraíonn an file do dhrúcht na maidine; cleith is píce is súiste agus ainmníonn sé bailte i gcúige Mumhan. Cruthaíonn úsáid an fhriotail seo pictiúr an-soiléir de shaol anróiteach an spailpín. Baineann sé úsáid as caint dhíreach ag deireadh na véarsaí chun céim síos an spailpín a léiriú.

Atmaisféar:

Baineann an file úsáid as teicníochtaí filíochta éagsúla chun atmaisféar éifeachtach a chruthú: logainmneacha; íomhánna; mothúcháin; codarsnacht agus friotal. Cabhraíonn úsáid na logainmneacha le hinchreidteacht an chuntais ar shaol an spailpín. Éiríonn leis an bhfile pictiúr de shaol an spailpín a chruthú sna híomhánna a chuireann sé inár láthair: an spailpín ina shuí go luath ag siúl ar fhéar fliuch; é réidh chun troda le cleith is píce; é ag taisteal ó bhaile go baile; é i mbun spealadóireachta agus mar sin de. Cuireann na mothúcháin go mór le hatmaisféar an dáin mar tá meascán mothúchán an spailpín le brath – an frustrachas; an fhearg; an náire; an túgrhá; an bród agus araile. Cuidíonn úsáid na codarsnachta le hatmaisféar an dáin. Tá an spailpín in ísle brí mar gheall ar chruatan is anró a shaoil ach braithimid ansin an fuath is an fhearg. Éireoidh sé amach in aghaidh an dreama a chéasann agus a chiapann é. Is maith liom an chodarsnacht seo idir an daoirse is an tsaoirse. Cuireann úsáid na cainte simplí – caint na cosmhuintire le hatmaisféar an dáin. Éiríonn leis an bhfile Éire an ochtú aois déag a léiriú go follasach.

Prós: Hurlamaboc

Ar thaitin an sliocht as an úrscéal, Hurlamaboc, leat? Cén fáth?

Thaitin an sliocht seo go mór liom mar ar an gcéad dul síos, is maith liom stíl scríbhneoireachta an údair. Tá an cur síos a dhéanann sí ar chlann Albright soiléir simplí agus tá an sliocht féin soléite. Baineann an t-údar úsáid éifeachtach as béarlagair an aosa óig. Is déagóir mise agus cuireann úsáid seo an bhéarlagair le hinchreidteacht an tsleachta. Tá friotal an tsleachta sothuigthe agus tá an-chlisteacht ag baint leis an sloinne Albright i gcomhthéacs phearsantacht Lisín ach go háirithe. Tá úsáid an ghrinn fíorchliste mar is ag léamh idir na línte atá muid. Déantar aoradh ar phearsantacht Lisín i ráitis ar nós: “Ach bhí sé de nós aige an rud a bhí a mháthair ag iarraidh a chloisint a rá léi”, “...bhí gach rud idir lámha aici”, “i mbeagán focal, bhí sí foirfe”, agus “...ba bhean spéisiúil í, a d’fhéadfadh labhairt ar aon ábhar ar bith faoin ngrian”. Rinne mé gáirí nuair a léigh mé an cur síos ar na máithreacha go léir ar Ascaill na Fuinseoige – ní raibh gruaig liath ar bhean ar bith ach amháin ar mháthair Emma agus bhí mé in ann iad a shamhlú ag rith amach leis an mbruscar agus gúnaí oíche deasa orthu agus a gcuid gruaige cóirithe go néata! Go bhfóire Dia orainn. Éiríonn leis an údar meon cúng Lisín a léiriú agus an chaoi a raibh tionchar ag a cuid iompair ar a fear céile agus ar a clann mhac. Bhain mé taitneamh as an scéal gan aimhreas. Ní raibh sé crap! Bhí sé cool ar fad – really cool!